

תגובות

חיוב בגין נשיכת כלב בהלכה / הרב יואל פרידמן

נהייתי מאוד ממאמרו של הרב נתן חי 'חיוב בגין נשיכת כלב בהלכה', אמונת עתיך 141 (תשפ"ד), עמ' 81-90, בבחינת 'דבר בעתו מה טוב' (לימוד דף יומי של מסכת בבא קמא). הרב נתן חי סוקר בתחילה את שכיחות נזקי נשיכות הכלבים שמתגברת בשנים האחרונות. בהמשך הוא דן בהתמודדות בתי המשפט האזרחיים הפועלים על פי החוק המקובל במדינת ישראל ובהתמודדות בתי הדין לממונות. הנחת היסוד של בתי הדין לממונות שנשיכת כלבים משתייכת לקטגוריה של נזקי ה'קרן', ולכן כל זמן שאין הכלב מועד, החיוב שאפשר להטיל על בעלי הכלב הוא חצי נזק בלבד, הנחשב כקנס ולכן אין אפשרות בימינו לחייב תשלום זה, כמבואר ב'שלחן ערוך'.¹ בהמשך הוא סוקר שיטות שונות של התמודדות בתי הדין עם בעיה זו, אך לדבריו הפתרונות מוגבלים ולוקים בחסר. טענתו המרכזית היא שיש הבדל גדול בין גידול כלבים בזמנים עברו לבין הנהוג בימינו. בעבר, הכלבים שימשו לשמירה, לא היו מצויים במרכזי אוכלוסייה צפופים, וכיוון שרמת החיים הייתה ירודה הכלבים סבלו כל הזמן מתת-תזונה וחיפשו טרף למילוי רעבונם. לכן השאלות והתשובות עסקו בנזקי 'שן' של כלבים ובזה בתי הדין יכולים לפסוק כיוון שחיוב זה נחשב ממון ולא קנס. בימינו, הכלבים הם חיות מחמד, הם מטופלים, אינם רעבים, והנזק העיקרי שלהם נגרם בעקבות תקיפה ונשיכה, וכאמור בתי הדין מתייחסים לכך כנזקי 'קרן'. לאור השינוי בהרגלי גידול הכלבים ושכיחות נשיכות הכלבים, טוען הרב נתן חי שאין להתייחס לנזקי הנשיכות כ'קרן' שהיא 'משונה' ואינה שכיחה, והתשלום עליה הוא קנס שרק בית דין שאינו קיים בימינו יכול להטיל. הוא מציע להתייחס לנשיכות כלבים כנזקים שכיחים שהחיוב עליהם נחשב כממון. בגמרא (בבא קמא טז ע"א) מבואר שיש סוגים של בעלי חיים שהם מועדים מתחילתם אפילו הם בני תרבות: 'הזאב והארי הזוב והנמר והברדלס והנחש'. וכתבו התוספות שכיוון שהם מועדים מתחילתם והנזק שלהם שכיח יש לדון בנזקים שהם עושים כדין 'שן' או כדין 'רגל'; וזו לשון התוספות:

ובמידי דאורחיהו דמשלם נ"ש היינו דוקא בחצר הניזק אבל ברה"ר פטור דהוי שן ברה"ר כדאמר שמואל בגמ' ארי ברה"ר דרס ואכל פטור ואפי' נחש שאין נהנה מנשיכתו כדאמרינן בפ"ק דתענית (דף ה.) שנתקבצו כל החיות אצל הנחש ואומרות לו מה הנאה יש לך מ"מ כיון דאורחיה בהכי הוי כמו רגל ופטור ברה"ר...
וכן כתב ה'מגיד משנה' (הל' נזקי ממון פ"א ה"ו):

וכל אלו אם עשו מעשה שן ורגל דינם כדין שן ורגל ואם עשו מעשה קרן והם ה' מעשים הנזכרים למעלה דינן כדין קרן לענין חלוק הרשויות כמבואר בסמוך אלא שהן מועדים מתחלתן.

1. שו"ע, חו"מ סי' א סעי' א.

וכן ב'בית יוסף'² ואמנם ב'פרישה' מציין שנחלקו התוספות והרמב"ם אם חמישה מיני בעלי חיים שהוזכרו חייבים דווקא בנזקים שהם רגילים, ודינם כדין 'רגל' שפטורים בהם ברשות הרבים (תוספות) או שהם מועדים בכל הנזקים כולם, גם כאלו שאין הם רגילים בהם, וממילא יהיו נזקים שחייבים בהם ברשות הרבים (רמב"ם). אך ברור לכולי עלמא שנזק השכיח ושרגילים בהם דינו כדין 'רגל' שפטור ברשות הרבים. ובמחלוקת הרמב"ם והתוספות נחלקו ה'שלחן ערוך' והרמ"א³ שה'שלחן ערוך' כרמב"ם והרמ"א כתוספות.⁴ ועיין 'ים שלמה'⁵ ו'אבן האזל'⁶ שתמחו מדוע בעלי חיים אלו פטורים ברשות הרבים, הרי בעלי חיים אינם רשאים ללכת ברשות הרבים, והפטור ברשות הרבים נובע מכך ש'יש לה רשות להלך בכאן' (רמב"ם, הל' נזקי ממון פ"א ה"ח), ותירצו שלמרות זאת, חכמים לא שינו את הגדרות וחיובי 'שן' ו'רגל'. ויש לדון אם בימינו כלבים נחשבים כחמשת מיני החיות המוזכרים בגמרא, ומכל מקום בדרך כלל הכלבים הם חיות מחמד, ובוודאי יש להם רשות להלך ברשות הרבים, ולכן אם כדברי הכותב נזקם שכיח - נשיכתם נחשבת כ'רגל' שפטורה ברשות הרבים. וכיוון שרוב רובם של נשיכות הכלבים מתרחשות ברשות הרבים אם כן מה הועילו חכמים בהצעתם?

תגובה לתגובה / הרב נתן חי

במאמרי 'חיוב בגין נשיכת כלב בהלכה' הצעתי כמה יסודות לחיוב על נשיכת כלב בימינו. בכלל זה, קניית סמכות מכוח בעלי הדין, חיוב מדין תקנת הציבור, וכן חידוש שנשיכת כלב בימינו איננה בגדר קרן, כיוון שהיא שכיחה. הרב יואל פרידמן בתגובתו העיר כי גם אם נשיכת כלב בימינו שכיחה, לדעת התוספות דינה כדין שן או רגל, ולכן אין לחייב במקרה של נשיכה ברשות הרבים. ראשית ברצוני להודות לרב פרידמן על הערתו. לגופו של עניין, כאמור, ישנם יסודות נוספים לחיוב בימינו גם ברשות הרבים. בנוסף, כאמור בתגובתו של הרב פרידמן, שיטת הרמב"ם היא שחיות טורפות שהזיקו חייבות גם ברשות הרבים נזק שלם.⁷ כיוון שיש מחלוקת בדבר, ניתן לסמוך על שיטת המהרש"ם⁸ שיש תוקף לחוק במקום כשהוא תואם את אחת השיטות בהלכה, קרי, את שיטת הרמב"ם המחייב ברשות הרבים.

2. בית יוסף, חו"מ סי' שפט.
3. שו"ע, חו"מ סי' שפט סעי' ח.
4. וממילא יכול לטעון 'קים לי כרמ"א', עיין נתיבות המשפט, כללי דיני תפיסה (לאחר סי' כה), ס"ק כ, ואכמ"ל.
5. ים של שלמה, בבא קמא פ"א סי' מז.
6. אבן האזל, הל' נזקי ממון פ"א ה"ח.
7. עיין גם שם ה"ו.
8. שו"ת מהרש"ם, ח"ה סי' מה; וראה עוד: הרב הלל גפן, 'הכרעה במחלוקות בימינו', משפטי ארץ: בית הדין לממונות, עמ' 189-190.